TAMARA ĆAPETA
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2022. november 24. [1]

C-574/21. sz. ügy

QT
kontra
O2 Czech Republic a.s.

(a Nejvyšší soud [legfelsőbb bíróság, Cseh Köztársaság] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – 86/653/EGK irányelv – A 17. cikk (2) bekezdésének a) pontja – Önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökök – Kártalanításhoz való jog az ügynöki szerződés megszűnését követően – Számítási mód – A »jutalék, amelytől a kereskedelmi ügynök elesett« fogalma – Egyszeri jutalékok”

I. Bevezetés

1. A tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló, 1986. december 18-i 86/653/EGK tanácsi irányelv [2] 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy a kereskedelmi ügynök jogosult az ügynöki szerződés megszűnése után a megbízótól kártalanításnak nevezett pénzösszeget kapni.

2. A Nejvyšší soud (legfelsőbb bíróság, Cseh Köztársaság) által benyújtott jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem e rendelkezés értelmezésére vonatkozó kérdést vet fel. Pontosabban az abban foglalt „jutalék, amelytől a kereskedelmi ügynök elesett” fogalmának értelmezésére vonatkozik (amelyre a továbbiakban elmaradt jutalékként hivatkozom).

3. A jelen ügy szélesebb körű problémákat is felvet a 86/653 irányelv értelmében vett kártalanítás feltételeivel és számítási módjával kapcsolatban.

II. Az alapügy tényállása, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

4. QT és az O2 Czech Republic a.s. jogelődje (a továbbiakban: O2 Czech Republic) 1998. január 1 -jén ügynöki szerződést kötött. E szerződés értelmében QT és az O2 Czech Republic kereskedelmi ügynöki, illetve megbízói státusszal rendelkezett.

[1] Eredeti nyelv: angol.

[2] HL 1986. L 382., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 177. o.

5. Az ügynöki szerződés tárgyát az O2 Czech Republic által az NMT 450 és GSM rendszerben nyújtott távközlési szolgáltatások kínálása és értékesítése, mobiltelefonok, azok tartozékai, valamint adott esetben egyéb termékek értékesítése és a vevők részére biztosított ügyfélszolgálat képezte.

6. Az ügynöki szerződés értelmében QT az általa az O2 Czech Republic nevében kötött minden egyes szerződés tekintetében egyszeri díjazásra jogosult. Amint azt az O2 Czech Republic a Bíróság előtti tárgyaláson kifejtette, ha QT új szerződés megkötésére (például az előfizetés kibővítésére) vonatkozóan általa korábban megszerzett ügyféllel állapodott meg, akkor az új szerződés fejében egyszeri jutalékra volt jogosult. Ha azonban ugyanezen ügyféllel az O2 Czech Republic más ügynökön keresztül kötött új szerződést, akkor az egyszeri jutalékot ezen ügynöknek fizették ki. Ha pedig az O2 Czech Republic ugyanezen ügyféllel közvetlenül kötött szerződést, akkor jutalék kifizetésére nem került sor.

7. 2010. március 31-én az O2 Czech Republic felmondta az ügynöki szerződést.

8. QT keresetet indított az Obvodní soud pro Prahu 4 (prágai 4. sz kerületi bíróság, Cseh Köztársaság) előtt, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontját átültető cseh jogszabály értelmében fennálló kártalanításhoz való joga alapján 2 023 799 cseh korona (CZK) (hozzávetőleg 80 000 euró) és késedelmi kamat megfizetését követelve az O2 Czech Republictól.

9. Eredetileg az Obvodní soud pro Prahu 4 (prágai 4. sz kerületi bíróság) mint elsőfokú bíróság 2015. szeptember 14-én hozott ítéletével részben helyt adott QT keresetének. Azonban 2016. március 16-i határozatával a Městský soud v Praze (prágai városi bíróság, Cseh Köztársaság) mint fellebbviteli bíróság ezen ítéletet az O2 Czech Republic fellebbezése alapján a tényállás nem megfelelő megállapítása miatt hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította.

10. Az Obvodní soud pro Prahu 4 (prágai 4. sz kerületi bíróság) 2019. január 30-án hozott második ítéletével elutasította QT keresetét. Az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy QT nem bizonyította, hogy a szerződés megszűnése után az O2 Czech Republic jelentős haszonra tett szert a QT által megszerzett ügyfelekből. QT fellebbezést nyújtott be ezen ítélet ellen.

11. A Městský soud v Praze (prágai városi bíróság) 2019. november 27-i ítéletével helyben hagyta az elsőfokú bíróság QT keresetét elutasító ítéletét. A fellebbviteli bíróság hangsúlyozta, hogy az ügyletek közvetítéséért egyszeri jutalék járt, amelyeket QT-nek teljes egészében megfizettek, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy QT érvei, amelyek a neki a további – akár új, akár meglévő ügyfelekkel – megkötött ügyletek után hipotetikusan járó jutalékon alapulnak, nem támasztják alá QT kártalanításhoz való jogát. E bíróság szerint bár QT szerzett új ügyfeleket és növelte az üzlet nagyságrendjét a meglévő ügyfelekkel, amiből az O2 Czech Republic a szerződés megszűnését követően is szert tehetett haszonra, ezen ügyletek tekintetében az O2 Czech Republic az ügynöki szerződés alapján már kifizette a jutalékot QT-nak, így kártalanítás fizetése nem lenne méltányos.

12. QT a Městský soud v Praze (prágai városi bíróság) ítéletével szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Nejvyšší soudhoz (legfelsőbb bíróság), amely a jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság.

13. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzés szerint, bár QT 2006-ban és 2007-ben új ügyfeleket szerzett az O2 Czech Republic-nak, illetve a meglévő ügyfelekkel például egy másik termék vonatkozásában további szerződéseket kötött, illetve meghosszabbította velük a szerződéseket, ugyanakkor, még ha figyelembe vesszük is az előfizetési szerződés maximális, ezekben az években 30 hónapos időtartamát, az időtartam, amelyre e szerződéseket kötötték, nem lépte túl 2010. március 31-ét, amikor az ügynöki szerződés megszűnt. Ami a 2008. és 2009. évet illeti, a 2010. március 31-i időpontot összesen 431 kötelezettségvállalás lépte túl, ez a szám 155 új szerződést foglalt magában, és 276 esetben került sor a kötelezettségek módosításra. QT tehát bizonyította, hogy új ügyfeleket szerzett az O2 Czech Republic-nak, valamint a meglévő ügyfelekkel növelte az üzlet nagyságrendjét. E tevékenységekért QT az O2 Czech Republic-tól megkapta az esedékes díjat.

14. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy a Cseh Köztársaság joga a kártalanítási rendszeren alapul, mivel átültette a 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdésében foglalt rendelkezést.

15. A kérdést előterjesztő bíróság azt is kifejti – a cseh kormány pedig megismételte ezt a Bíróság előtti tárgyaláson –, hogy ítélkezési gyakorlatában az elmaradt jutalékot azon jutalékként értelmezte, amelyre az ügynök az ügynöki szerződés megszűnése előtt már megkötött ügyletek alapján jogosult.

16. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor rámutat, hogy a német ítélkezési gyakorlatban és jogirodalomban ezzel ellentétes tendencia figyelhető meg. Ott az az álláspont érvényesül, hogy az elmaradt jutalék magában foglalja a szerződések megkötése utáni olyan jutalékot, amelyet az ügynök a kereskedelmi ügynöki kapcsolat fennmaradása esetén megkapott volna a megbízó és az olyan ügyfelek közötti jövőbeni ügyletek után, akiket az ügynök szerzett a megbízónak vagy akikkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte.

17. Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy miként kell értelmezni a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdésében foglalt elmaradt jutalék fogalmát. Mivel arra az álláspontra helyezkedett, hogy e rendelkezés értelmezése a jelen ügyben alapvető fontosságú a kereskedelmi ügynök kártalanításhoz való jogára vonatkozó döntéshez, a kérdést előterjesztő bíróság legfelsőbb fokú bíróságként úgy ítélte meg, hogy köteles az EUMSZ 267. cikk alapján előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni.

18. E körülmények között a Nejvyšší soud (legfelsőbb bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„Úgy kell-e értelmezni a [86/653 irányelv] 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése értelmében vett »jutalék[…], amelytől a kereskedelmi ügynök […] esett el« kifejezést, hogy ilyen jutaléknak minősül az olyan szerződések megkötése utáni jutalék is, amelyeket a kereskedelmi ügynök a kereskedelmi képviselet folytatása esetén olyan vevőkkel kötött volna, akiket a képviselt gazdasági szereplőnek szerzett, vagy akikkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte?

Igenlő válasz esetén milyen feltételek mellett vonatkozik ez a következtetés a szerződés megkötése utáni úgynevezett egyszeri jutalékokra?”

19. QT, az O2 Czech Republic, a cseh és a német kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket nyújtott be a Bírósághoz. 2022. szeptember 15-én tárgyalás tartására került sor, ahol az O2 Czech Republic, a cseh és a német kormány, valamint a Bizottság szóbeli észrevételeket terjesztett elő.

III. Jogi háttér

A. Az uniós jog

20. A 86/653 irányelv 17. cikkének releváns része a következőképpen rendelkezik:

„(1) A tagállamok kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a kereskedelmi ügynök az ügynöki szerződés megszűnése után a (2) bekezdés rendelkezéseivel összhangban kártalanítást kapjon, vagy a (3) bekezdés rendelkezéseivel összhangban kárát megtérítsék.

2. a) A kereskedelmi ügynök akkor és olyan mértékben jogosult kártalanításra, ha:

– a megbízónak új vevőket szerzett, vagy a már meglévő vevőkkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte és a megbízó az e vevőkkel folytatott üzletből továbbra is jelentős haszonra tesz szert, és

– ezen kártalanítás kifizetése, figyelembe véve az eset összes körülményeit, méltányos, különös tekintettel arra a jutalékra, amelytől a kereskedelmi ügynök az ilyen vevőkkel kötött üzletekkel kapcsolatban esett el. A tagállamok az ilyen körülményekre vonatkozóan úgy is rendelkezhetnek, hogy azok magukban foglalják a 20. cikk szerinti kereskedelmi korlátozó záradék alkalmazását;

b) A kártalanítás mértéke nem haladhatja meg a kereskedelmi ügynök által a megelőző öt évben elért átlagos évi díjazásának alapulvételével számított egyévi kártalanításnak megfelelő összeget, ha pedig a szerződés időtartama öt évnél rövidebb, a kártalanítás összegét ezen időszak átlaga alapján kell kiszámítani;

c) A kapott kártalanítás nem zárja ki azt, hogy a kereskedelmi ügynök kártérítést is követeljen.”

B. A cseh jog

21. A zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (a kereskedelmi törvénykönyvről szóló 513/1991. sz. törvény) 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontját átültető 669. §-ának az alapeljárásban alkalmazandó változata szerint:

„(1) A kereskedelmi ügynök a szerződés megszűnése esetén kártalanításra jogosult, ha:

a) a képviselt gazdasági szereplőnek új vevőket szerzett, vagy a már meglévő vevőkkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte, és a képviselt gazdasági szereplő az e vevőkkel folytatott üzletből továbbra is jelentős haszonra tesz szert; valamint

b) e kártalanítás kifizetése, figyelembe véve az összes körülményt, méltányos, különös tekintettel arra a jutalékra, amelytől a kereskedelmi ügynök elesett, és amely az ilyen vevőkkel megvalósított üzletekből ered; e körülmények magukban foglalják a 672a. § értelmében vett versenytilalmi záradék alkalmazását vagy alkalmazásának mellőzését is.”

IV. Elemzés

22. Amint arra a Rigall Arteria Management ügyre vonatkozó indítványomban [3] rámutattam, a 86/653 irányelv kivételes uniós jogszabály, amely vállalkozások közötti szerződésekre, nevezetesen a független vállalkozásként eljáró kereskedelmi ügynökök és megbízók közötti szerződésekre alkalmazandó. A kereskedelmi ügynökök és a megbízók közötti jogviszonynak csak bizonyos szempontjait harmonizálja, pontosabban a felek alapvető kölcsönös jogait és kötelezettségeit (II. fejezet), a kereskedelmi ügynökök díjazását (III. fejezet), valamint az ügynöki szerződés megkötését és megszűnését (IV. fejezet). A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja ezen irányelv IV. fejezetének (13–20. cikk) részét képezi.

23. Noha a Bíróság elé már számos előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztettek a 86/653 irányelv kártalanítási rendszerének értelmezésére vonatkozóan, első alkalommal kérik a Bíróságot arra, hogy tisztázza az ezen irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdésében foglalt elmaradt jutalék fogalmának tényleges jelentését. [4]

24. Amint az az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből kiderül, a kérdések a cseh ítélkezési gyakorlatban alkalmazott, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdését átültető nemzeti jogszabályra vonatkozó megközelítésből erednek. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint az elmaradt jutalékot úgy kell értelmezni, mint amely kizárja annak lehetőségét, hogy a kereskedelmi ügynök kártalanítást kapjon a megbízó és az olyan ügyfelek közötti hipotetikus jövőbeni ügyletek után járó jutalékért, akiket az ügynök szerzett vagy akikkel az üzlet nagyságrendjét az ügynök jelentős mértékben növelte. Az egyszerűség kedvéért ezekre az ügyfelekre a továbbiakban „az ügynök által létrehozott ügyfélkörként” hivatkozom. Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 86/653 irányelv fényében elfogadható-e az ilyen értelmezés, vagy éppen ellenkezőleg, a fogalom magában foglalja a hipotetikus jövőbeni ügyletek utáni jutalékot.

25. Ha a hipotetikus jövőbeni ügyletek beletartoznak az elmaradt jutalék fogalmába, akkor a kérdést előterjesztő bíróság számára egy további kérdés merül fel az e bíróság előtti jogvitában részt vevő felek által kikötött egyszeri jutalékokkal kapcsolatban. Második kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy lehet-e szó elmaradt jutalékról akkor, ha – ahogyan a jelen ügyben is – az ügynöki szerződés előírja, hogy az ügynök minden, a megbízó nevében megtárgyalt vagy megkötött ügylet után díjazásban részesül.

26. Az előterjesztett két kérdést lehet együtt vizsgálni. Lényegében ugyanazon problémára vezethetők vissza, amely a kereskedelmi ügynöknek a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében járó kártalanítás összegének kiszámítása kapcsán az elmaradt jutalék jelentésére vonatkozik.

[3] C-64/21, EU:C:2022:453, 17. pont.

[4] E tekintetben érdemes megjegyezni, hogy a 2009. március 26-i Semen ítélet (C-348/07, EU:C:2009:195) az elmaradt jutalék német jog szerinti kezelésére vonatkozott, nem pedig magának az elmaradt jutaléknak a jelentésére. Ezen ítéletben a Bíróság különösen azt állapította meg, hogy a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja nem teszi lehetővé, hogy a kártalanítást automatikusan a jutalékveszteségre korlátozzák.

27. Még ha a kérdések kifejezetten a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdésére hivatkoznak is, az elmaradt jutalék jelentésének megértése ezen irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának teljes egészében történő értelmezését teszi szükségessé.

28. E kérdések megválaszolásának érdekében először is kitérek a Bíróság előzetes döntéshozatali hatáskörére a jelen ügy körülményei között (A) és a kérelem elfogadhatóságára (B). Ezután érdemi értékeléssel folytatom (C), amelynek során először néhány előzetes észrevételt teszek a 86/653 irányelvben szereplő kártalanítás természetére és indokaira (C.1), valamint a kártalanításhoz való jog feltételei és az elmaradt jutalék vonatkozásában a kártalanítás kiszámításának módja közötti különbségtételre vonatkozóan (C.2), mielőtt rátérnék az előzetes döntéshozatalra előterjesztetett kérdések vizsgálatára (C.3). Végül teszek néhány megfontolást a kártalanítás kiszámításának olyan módja kapcsán, amely figyelembe veszi az elmaradt jutalékot (C.4).

A. A Bíróság hatásköre

29. A 86/653 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése szerint ezen irányelv azokra a kereskedelmi ügynökökre alkalmazandó, akiknek a tevékenysége magában foglalja különösen azt, hogy „áruk eladására vagy vételére” tárgyalásokat folytasson vagy ügyleteket kössön. Mindazonáltal – amint az a jelen indítvány 5. pontjából is kiderül – úgy tűnik, hogy az alapeljárás mind áruk, mind szolgáltatások értékesítésére vonatkozó ügynöki szerződéshez kapcsolódik. Ezért felmerülhet a kérdés, hogy a jelen ügyben a Bíróságnak van-e előzetes döntéshozatali hatásköre,[5] tekintettel arra, hogy a 86/653 irányelvvel kapcsolatban megállapításra került, hogy nem alkalmazandó szolgáltatások értékesítésére vagy vételére vonatkozó ügynöki szerződésre.[6]

30. Mindazonáltal – amint azt a német kormány jelezte – úgy tűnik, hogy a Bíróság hatásköre a jelen ügyben feltett kérdések megválaszolására a Dodzi ítélkezési gyakorlat alapján megállapítható.[7]

31. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján a Bíróság ugyanis több alkalommal megállapította, hogy ha a 86/653 irányelvet átültető nemzeti jogszabály egyetlen megoldást vezet be az ügynöki szerződések valamennyi típusára vonatkozóan, akkor a Bíróság hatáskörrel rendelkezik ezen

[5] Érdemes megjegyezni, hogy bár a szóban forgó ügynöki szerződést a Cseh Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozásának időpontja, 2004. május 1. előtt kötötték (lásd a jelen indítvány 4. pontját), a Bíróság előtt a jelen ügyben nem merült fel kérdés a 86/653 irányelv időbeli hatályával kapcsolatban. Mindenesetre hasonlóan ahhoz az álláspontho, amelyet a *Rigall Arteria Management* ügyre vonatkozó indítványomban képviseltem (C-64/21, EU:C:2022:453, 23. pont, 11. lábjegyzet), ez nem érintheti a Bíróság jelen ügyre vonatkozó hatáskörét, mivel a szóban forgó ügynöki szerződés joghatásai ezen időpont után is fennálltak (lásd a jelen indítvány 7. pontját). Lásd e tekintetben: 2016. december 15-i Nemec ítélet (C-256/15, EU:C:2016:954, 25. pont); 2019. július 3-i UniCredit Leasing ítélet (C-242/18, EU:C:2019:558, 30–35. pont). Nem tartalmaz külön rendelkezéseket a 86/653 irányelv alkalmazására vonatkozóan a Cseh Köztársaság csatlakozási okmánya sem. A helyzet csak akkor lenne más, ha az uniós jognak a Bíróság általi értelmezésre előterjesztett rendelkezése nem lenne alkalmazható az alapeljárás azon tényállására, amely egy tagállam Európai Unióhoz való csatlakozását megelőzően keletkezett, vagy ha nyilvánvaló, hogy az ilyen rendelkezés nem kerülhet alkalmazásra (lásd 2007. június 14-i Telefónica O2 Czech Republic ítélet (C-64/06, EU:C:2007:348, 23. pont), itt azonban nem ez a helyzet.

[6] Lásd e tekintetben: 2003. március 6-i Abbey Life Assurance végzés (C-449/01, nem tették közzé, EU:C:2003:133, 13–20. pont); 2015. december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 16. pont); 2017. május 17-i ERGO Poisťovňa ítélet (C-48/16, EU:C:2017:377, 28. pont).

[7] Lásd: 1990. október 18-i Dzodzi ítélet (C-297/88 és C-197/89, EU:C:1990:360, 36–43. pont); vagy újabban: 2020. január 30-i Generics (UK) és társai ítélet (C-307/18, EU:C:2020:52, 26. és 27. pont).

irányelv értelmezésére, még akkor is, ha az ügy szolgáltatásokra, nem pedig árukra vonatkozó helyzetből ered. Az ilyen esetekben a hatáskör megállapítása az uniós jogrend érdekét szolgálja, hogy elejét lehessen venni az értelmezésben megnyilvánuló jövőbeni különbségeknek. [8]

32. Bár a Bíróság ítélkezési gyakorlata legtöbbször olyan helyzetekre vonatkozott, amelyekben a szóban forgó szerződés kizárólag szolgáltatásokhoz kapcsolódott, [9] számomra úgy tűnik, nem áll fenn olyan ok, amely miatt ne lehetne azt olyan helyzetre alkalmazni, ahol – amint a jelen ügyben is – az ügynöki szerződés árukra és szolgáltatásokra egyaránt vonatkozik. [10]

33. Ezenkívül a Bíróság megállapította, hogy akkor igazolt az, hogy a Bíróság uniós jogi rendelkezéseket értelmezzen olyan helyzetekben, amelyek nem tartoznak az uniós jog hatálya alá, ha e rendelkezéseket a nemzeti jog közvetlenül és feltétel nélkül alkalmazhatóvá tette az ilyen helyzetekre, az ilyen helyzetek és az uniós jog hatálya alá tartozó helyzetek azonos módon történő kezelésének biztosítása érdekében. [11]

34. A jelen ügyben a Bíróság rendelkezésére álló információkból kitűnik, hogy a 86/653 irányelv átültetése során a cseh jogalkotó az árukra és szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződéseket egységes módon kezelte. Úgy tűnik tehát, hogy a cseh jog a 86/653 irányelv 17. cikkét közvetlenül és feltétel nélkül alkalmazhatóvá tette az alapeljárásban szereplő helyzetre, és az uniós jogrend érdekében áll, hogy a Bíróság határozzon az előterjesztő bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelméről.

35. Ezért véleményem szerint a Bíróság a jelen ügyben hatáskörrel rendelkezik az előzetes döntéshozatalra.

B. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatósága

36. Az O2 Czech Republic által előadott érvek szerint a jelen ügyben előterjesztett kérdések elfogadhatatlanok, mivel nem relevánsak az alapügybeli jogvita eldöntése szempontjából. Az O2 Czech Republic írásbeli és szóbeli észrevételeiben azt állította, hogy mivel QT nem tudta bizonyítani a kártalanításhoz való jogát, a kártalanítás fizetésének méltányosságára vonatkozó kérdések a jelen ügyben meghozandó határozat szempontjából nem relevánsak.

37. Véleményem szerint ezen érveket el kell utasítani.

[8] Lásd: 2006. március 16-i Poseidon Chartering ítélet (C-3/04, EU:C:2006:176, 11–19. pont) (szállítási szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződés); 2013. október 17-i Unamar ítélet (C-184/12, EU:C:2013:663, 30. és 31. pont) (szállítási szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződés); 2015. december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 17–19. pont) (banki és biztosítási szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződés); 2017. május 17-i ERGO Poist'ovňa ítélet (C-48/16, EU:C:2017:377, 29–32. pont) (biztosítási szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződés); 2022. október 13-i Rigall Arteria Management ítélet (C-64/21, EU:C:2022:783, 24–27. pont) (pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó ügynöki szerződés). Lásd még: 2010. október 28-i Volvo Car Germany ítélet (C-203/09, EU:C:2010:647, 23–28. pont) (forgalmazási, nem ügynöki szerződésre vonatkozik).

[9] Lásd a jelen indítvány 8. lábjegyzetét.

[10] Megjegyzem, hogy a Bíróság elé még nem került olyan tagállamot érintő ügy, amelynek a 86/653 irányelvet átültető nemzeti joga az áruk eladására vagy vételére korlátozódik, és amelyben az ezen irányelv értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatali hatáskörének kérdése a „vegyes", azaz árukra és szolgáltatásokra egyaránt kiterjedő ügynöki szerződéssel kapcsolatban merül volna fel. Mivel azonban ez a kérdés a jelen ügyben nem merül fel, nem vizsgálom tovább.

[11] Lásd például: 2019. december 12-i G. S. és V. G. (A közrendre jelentett veszély) ítélet (C-381/18 és C-382/18, EU:C:2019:1072, 43. pont); 2020. szeptember 10-i Tax-Fin-Lex ítélet (C-367/19, EU:C:2020:685, 21. pont). Lásd még e tekintetben: Pikamäe főtanácsnok Deutsche Post és társai egyesített ügyekre vonatkozó indítványa (C-203/18 és C-374/18, EU:C:2019:502, 43–62. pont); Bobek főtanácsnok J & S Service ügyre vonatkozó indítványa (C-620/19, EU:C:2020:649, 27–96. pont); a Baltijas Starptautiskā Akadēmija és Stockholm School of Economics in Riga egyesített ügyekre vonatkozó indítványom (C-164/21 és C-318/21, EU:C:2022:333, 57–64. pont).

38. Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk alapján létrehozott együttműködés keretében kizárólag az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági határozatért felelős nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy sajátosságaira tekintettel megítélje mind az előzetes döntéshozatalra utaló határozatnak az ítélete meghozatala tekintetében fennálló szükségességét, mind a Bíróság elé terjesztett kérdések relevanciáját. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdések valamely uniós jogi rendelkezés értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság – főszabály szerint – köteles határozatot hozni. [12]

39. Ebből következik, hogy az uniós jog értelmezésére vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A nemzeti bíróság által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem Bíróság általi elutasítása csak abban az esetben lehetséges, amennyiben nyilvánvaló, hogy az uniós jog kért értelmezése semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson. [13]

40. A jelen ügyben – amint azt a jelen indítvány 14–17. pontja kifejti – a kérdést előterjesztő bíróság kérelmében nem csupán azon okokat mutatta be megfelelően, amelyek miatt a 86/653 irányelv értelmezését kéri a Bíróságtól, hanem azon okokokat is, amelyek ezt az értelmezést szükségessé teszik az alapeljárásbeli jogvita eldöntéséhez.

41. Ezen felül – amint azt a Bizottság jelezte – az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből kitűnik (lásd a jelen indítvány 13. pontját), hogy a kérdést előterjesztő bíróság megítélése szerint az O2 Czech Republic az ügynöki szerződés megszűnését követően továbbra is haszonra tesz szert a QT által létrehozott ügyfélkörből. Úgy tűnik tehát, hogy a kérdést előterjesztő bíróság megítélése szerint QT jogosult a kártalanításra. E kártalanítás összege azonban már más kérdés. Amint az alábbiakban kifejtem, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett elmaradt jutalék a kártalanítás kiszámításának részét képezi, és nem a kártalanításhoz való jog feltétele (lásd: a jelen indítvány 50–59. pontja).

42. E körülmények között meg kell állapítani, hogy nem nyilvánvaló, hogy a kért értelmezés semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, és hogy a felvetett problémák nem hipotetikus jellegűek.

43. Ezért véleményem szerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a jelen ügyben elfogadható.

[12] Lásd például: 2022. július 14-i Sense Visuele Communicatie en Handel ítélet (C-36/21, EU:C:2022:556, 21. pont); 2022. július 14-i Volkswagen ítélet (C-134/20, EU:C:2022:571, 56. pont).

[13] Lásd például: 2022. július 14-i Sense Visuele Communicatie en Handel ítélet (C-36/21, EU:C:2022:556, 22. pont); 2022. július 14-i Volkswagen ítélet (C-134/20, EU:C:2022:571, 57. pont).

C. Az ügy érdeméről

1. A 86/653 irányelvben foglalt kártalanítás természete és indokai

44. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja az ezen irányelv 17–19. cikkében meghatározott rendszer részét képezi, amely a kereskedelmi ügynök azon jogát szabályozza, hogy az ügynöki szerződés megszűnésekor kártalanításban vagy kártérítésben részesüljön. Ez a rendszer a 86/653 irányelv egyik legösszetettebb eleme.[14]

45. A 86/653 irányelv összefüggésében a kártalanítás és a kártérítés sajátos fogalmak, amelyek tágabb értelemben az ügynöknek a szerződés felmondására tekintettel járó egyösszegű kifizetést jelentik,[15] ahol a kártalanítási rendszer a német jogból, a kártérítési rendszer pedig a francia jogból ered.[16] Bár a kártalanítási és a kártérítési rendszerek mögött húzódó indokok hasonlók,[17] elméleti és gyakorlati értelemben különbségek vannak közöttük.[18] A 86/653 irányelv 17. cikke így a tagállamok közötti kompromisszumot testesíti meg,[19] lehetővé téve számukra, hogy válasszanak a 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdésében rögzített kritériumok szerint meghatározott kártalanítás, illetve az ezen irányelv 17. cikkének (3) bekezdésében meghatározott kritériumok szerinti kártérítés közül.[20]

46. A 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdésében előírt kártalanítást általában a kereskedelmi ügynök által a megbízónak szerzett „goodwill” elvesztése miatti különös követelésnek tekintik.[21] Ez a „goodwill” az ügynök által létrehozott olyan ügyfélkör, amely az ügynöki szerződés megszűnése után is értékkel bír a megbízó számára.

47. Ezt az értelmezést bizonyos nemzeti jogrendszerek régóta elismerik.[22] Amint azt a 86/653 irányelv 17. cikkének alkalmazásáról szóló bizottsági jelentés is jelezte: „A kártalanítás azt a folyamatos előnyt képviseli, amelyet a megbízó az ügynök erőfeszítései révén elért. Az

[14] Lásd például: Saintier, S. és Scholes, J., *Commercial Agents and the Law*, Routledge, London, 2005, 155–156. o.; Randolph, F. és Davey, J., *The European Law of Commercial Agency*, harmadik kiadás, Hart Publishing, Oxford, 2010, 87. és 93. o.

[15] Lásd például: Saintier és Scholes, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 127. o.; Zhou, Q., „Limits of mandatory rules in contract law: an example in agency law”, *Northern Ireland Legal Quarterly*, 65. szám, 2014, 357. o-tól, 361.o.

[16] Lásd: Európai Bizottság, Jelentés a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló tanácsi irányelv (86/653/EGK) 17. cikkének alkalmazásáról [nem hivatalos fordítás], (COM(96) 364 végleges), 1996. július 23. (a továbbiakban: bizottsági jelentés), 1. és 5. o.

[17] Amint a Bíróság megállapította, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) és (3) bekezdésében foglalt kártalanítási, illetve kártérítési rendszernek nem az a célja, hogy szankcionálja a szerződés megszüntetését, hanem az, hogy az ügynöknek kártalanítást nyújtson azon teljesített szolgáltatásai után, amelyekből a megbízó a szerződéses jogviszony megszűnését követően is haszonra tesz szert. Lásd: 2018. április 19-i *CMR* ítélet (C-645/16, EU:C:2018:262, 28. pont).

[18] Lásd például: „Article 30 – Indemnité après la cessation du contrat”, bizottsági munkadokumentum, SEC(84) 747, 1984. május 16. (a 7247/84, 1984. május 21-i tanácsi dokumentum melléklete); Gardiner, C., „The EC (Commercial Agents) Directive: twenty years after its introduction, divergent approaches still emerge from Irish and UK courts”, *Journal of Business Law*, 2007, 412. o-tól, 426. és 427. o. A kártalanítás, illetve a kártérítés német és francia megközelítésének részletes ismertetését lásd még például: Saintier és Scholes, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 156–158. o. és 173–219. o.; Randolph és Davey, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 131–173. o.

[19] Lásd például: Wahl főtanácsnok Quenon K. ügyre vonatkozó indítványa (C-338/14, EU:C:2015:503, 30. pont); a jelen indítvány 16. lábjegyzetében hivatkozott bizottsági jelentés, 1. pont.

[20] Lásd például: 2006. március 23-i Honyvem Informazioni Commerciali ítélet (C-465/04, EU:C:2006:199, 20. pont); 2015. december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 24. pont).

[21] Lásd e tekintetben: 2022. október 13-i Herios ítélet (C-593/21, EU:C:2022:784, 36. pont); Poiares Maduro főtanácsnok Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványa (C-465/04, EU:C:2005:641, 14–19. pont); Szpunar főtanácsnok Marchon Germany ügyre vonatkozó indítványa (C-315/14, EU:C:2015:585, 27 és 28. pont); Wahl főtanácsnok Quenon K. ügyre vonatkozó indítványa (C-338/14, EU:C:2015:503, 35. és 36. pont).

[22] Lásd például: Lando, O., „The Commercial Agent in European Law III”, *Journal of Business Law*, 1966, 82. o.-tól, 84–86. o.; de Theux, A., *Le statut européen de l'agent commercial: Approche critique de droit comparé*, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, Brüsszel, 1992, pp. 280–286. o.

ügynök azonban jutalékot csak a szerződés időtartama alatt kap, amely jellemzően nem tükrözi a megbízónál keletkezett »goodwillt«. Emiatt üzletileg indokolt a lelépési díj megfizetése." [nem hivatalos fordítás] [23]

48. Úgy tekinthető ugyanis, hogy a 86/653 irányelvben előírt kártalanítás indoka az ügynöki jogviszony természetéhez kötődik, amint azt az irányelv kifejti. Az ügynöki szerződés értelmében az önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynök és a megbízó tartós jogviszonyt létesít, amelynél fogva az ügynök fő feladata, hogy a megbízó javára és nem az ügynök saját nevében eljárva új ügyfeleket szerezzen vagy a már meglévő ügyfelekkel az üzlet nagyságrendjét növelje. [24] A megbízó annak érdekében veszi igénybe a kereskedelmi ügynök szolgáltatásait, hogy haszonra tegyen szert az ügynök abból a célból alkalmazott stratégiáiból, készségeiből és kapcsolataiból, hogy rávegye az ügyfeleket, hogy ügyleteket kössenek a megbízóval. [25]

49. Így a kártalanítás célja, amint azt Poiares Maduro főtanácsnok a Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványában kifejtette, [26] hogy az ügynököt erőfeszítéseiért díjazza, mivel a megbízó gazdasági haszonra tesz szert, amely az ügynöki szerződés megszüntetése után is megmarad. Ugyanakkor kezeli annak kockázatát, hogy miután a megbízó és az ügynök által szerzett ügyfelek között kialakult az üzleti kapcsolat, a megbízó opportunista módon eljárva felbontsa az ügynöki szerződést, hogy elkerülje az ügynöki jutalék kifizetését azon ügyletek után, amelyek létrejöttéhez az ügynök hozzájárult.

2. A 86/653 irányelv szerinti kártalanítás feltételei és kiszámítása

50. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontjában szereplő „akkor és olyan mértékben" megfogalmazás miatt e rendelkezésre úgy tekintenek, mint amely meghatározza a kártalanítás megítélésének feltételeit és a kiszámításához szükséges elemeket is. [27]

51. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése szerint a kereskedelmi ügynök kártalanításra jogosult, ha a megbízónak új vevőket szerzett, vagy a már meglévő vevőkkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte és a megbízó az e vevőkkel folytatott üzletből továbbra is jelentős haszonra tesz szert. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése szerint ezen kártalanítás kifizetésének, figyelembe véve az eset összes körülményeit, méltányosnak kell lennie, különös tekintettel arra a jutalékra, amelytől a kereskedelmi ügynök az ilyen vevőkkel kötött üzletekkel kapcsolatban esett el.

52. Számomra úgy tűnik, hogy bár a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja nem tesz egyértelműen különbséget a kártalanításra való jogosultság feltételei és a kártalanítás összege kiszámításának módja között, mindkettőre vonatkozó szabályokat tartalmaz.

[23] A jelen indítvány 16. lábjegyzetében hivatkozott bizottsági jelentés, 1. o.

[24] Lásd: 86/653 irányelv, különösen 1. cikkének (2) bekezdése, 3. cikke, 4. cikkének (3) bekezdése és 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja; 1996. december 12-i, Kontogeorgas ítélet (C-104/95, EU:C:1996:492, 26. pont), 2020. június 4-i Trendsetteuse ítélet (C-828/18, EU:C:2020:438, 33. pont).

[25] Lásd e tekintetben: Szpunar főtanácsnok Marchon Germany ügyre vonatkozó indítványa (C-315/14, EU:C:2015:585, különösen az 52. pont).

[26] C-465/04, EU:C:2005:641, 15. és 17–19. pont.

[27] Lásd: Poiares Maduro főtanácsnok Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványa (C-465/04, EU:C:2005:641, 41. pont), Szpunar főtanácsnok Marchon Germany ügyre vonatkozó indítványa (C-315/14, EU:C:2015:585, 28–35. pont); lásd még: a jelen indítvány 16. lábjegyzetében hivatkozott bizottsági jelentés, 2. o.

53. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése a kártalanításra való jogosultság feltételeire vonatkozik. E kumulatív feltételek együttesen a következőket követelik meg: egyrészt az ügynök új ügyfeleket szerzett a megbízónak, vagy a meglévő ügyfelekkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte, másrészt a megbízó továbbra is jelentős haszonra tesz szert az ilyen ügyfelekkel folytatott üzletből. [28]

54. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése az ügynököt megillető kártalanítás összegének kiszámítására vonatkozik, vagyis arra, hogy a „kártalanítás kifizetése" méltányos legyen, figyelembe véve az eset összes körülményeit, beleértve az elmaradt jutalékot.

55. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése értelmében vett elmaradt jutalék tehát nem a kártalanításra való jogosultság feltétele, hanem a kártalanítás számítási módjának eleme.

56. A kártalanításra való jogosultság feltételeit az uniós jog harmonizálta. [29]

57. A 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése szerint annak megállapítása érdekében, hogy az ügynök jogosult-e kártalanításra, a nemzeti bíróságnak minőségi (nem mennyiségi) értékelést kell végeznie, figyelembe véve, hogy az ügynök szerzett-e új ügyfeleket a megbízónak vagy a meglévő ügyfelekkel az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte-e, és hogy a megbízó továbbra is jelentős haszonra tesz-e szert az ilyen ügyfelekkel folytatott üzletből. A kártalanításra való jogosultság keletkezésének megállapításához nem szükséges kiszámítani, hogy az ügynök hány új ügyfelet hozott, vagy hogy pontosan mekkora azon haszon értéke, amelyre a megbízó által továbbra is szert tesz. Ha a nemzeti bíróság viszonylagos bizonyossággal meggyőződött arról, hogy a megbízó jelentős haszonra tesz szert a kereskedelmi ügynök által szerzett üzletből, akkor az ügynök jogosult a kártalanításra.

58. Ha a kártalanításra való jogosultság feltételei teljesültek, az elemzés a kártalanítás összegének kiszámításával folytatódik. Ennek az összegnek méltányosnak kell lennie.

59. A méltányos kártalanítás kiszámításának módját illetően a tagállamoknak van némi mérlegelési mozgástere, ezt azonban a 86/653 irányelv 17. cikkében meghatározott követelmények behatárolják. [30] Ebben a tekintetben az elmaradt jutalék csupán az egyik – bár lényeges – [31] eleme ennek a számításnak.

60. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket ennek fényében fogom vizsgálni.

[28] Azt is meg kell vizsgálni, hogy a kereskedelmi ügynök kártalanításhoz való joga nincs-e kizárva a 86/653 irányelv 18. cikkében meghatározott körülmények valamelyike alapján. Lásd: a jelen indítvány 16. lábjegyzetében hivatkozott bizottsági jelentés, 2. o.

[29] Lásd e tekintetben: 2015. december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 31. pont).

[30] Lásd például: 2006. március 23-i Honyvem Informazioni Commerciali ítélet (C-465/04, EU:C:2006:199, 34. és 35. pont); 2015. december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 26. pont).

[31] Megjegyzem, hogy – a kártalanítás Németországban alkalmazott számítási módjából legalábbis – úgy tűnik, hogy bár az elmaradt jutalék elvileg csupán az egyik eleme a méltányosság értékelésének, a gyakorlatban a kártalanítás megállapítása nagyrészt az elmaradt jutalékon alapul. E tekintetben lásd a jelen indítvány 95. pontját.

3. Az előterjesztett kérdések vizsgálata

61. A jelen indítvány 24. és 25. pontjában kifejtettek szerint az előterjesztő bíróság a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé: i. a megbízó és az ügynök által létrehozott ügyfélkör közötti hipotetikus jövőbeni ügyletekre vonatkozó jutalékot figyelembe kell-e venni a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett elmaradt jutalék megállapításakor és ii. a jelen esetben az ügynöki szerződésben rögzített jutalékok értelmében vett egyszeri jutalékok e tekintetben értelmezhetők-e elmaradt jutalékként.

62. Az O2 Czech Republic és a cseh kormány által előadott érvek szerint a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett elmaradt jutalék nem foglalja magában azokat a jövőbeni ügyleteket, amelyeket a kereskedelmi ügynök az ügynöki szerződés fennmaradása esetén kötött volna, hanem inkább olyan helyzetekre vonatkozik, amelyekben az ügynök nem kapta meg a már megkötött ügyletek után neki fizetendő jutalék teljes összegét. QT, a német kormány és a Bizottság nem ért egyet ezzel.

63. Amint az a jelen indítvány 20. pontjából kiderül, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja nem határozza meg az elmaradt jutalék fogalmát, ahogyan ezen irányelv egyetlen egyéb rendelkezése sem.

64. Véleményem szerint az elmaradt jutalék fogalmát a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja alkalmazásában úgy kell értelmezni mint a megbízó és az ügynök által létrehozott ügyfélkör közötti hipotetikus jövőbeni ügyletekre vonatkozó jutalékot.

65. Először is, az ilyen értelmezés összhangban van a 86/653 irányelvben foglalt kártalanítás indokaival. A fentiekben kifejtettek szerint (lásd: a jelen indítvány 46–49. pontja) a kártalanítást az indokolja, hogy a kereskedelmi ügynök csak az ügynöki szerződés időtartama alatt kap jutalékot, míg az ügynök által a megbízó számára létrehozott „goodwill” gyakran az ügynöki szerződés megszűnése után is fennmarad. A kártalanítás nem korlátozódhat a már lebonyolított üzletre vonatkozó jutalékra, mivel az az olyan haszon tekintetében hivatott az ügynököt díjazni, amelyekhez a megbízó az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően az ügynöki szerződés megszűnése után továbbra is szert tesz. [32]

66. Másodszor, a 86/653 irányelv célkitűzései az ezen irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontjában foglalt elmaradt jutalék jelen indítványban javasolt értelmezése mellett szólnak.

67. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a 86/653 irányelv második és harmadik preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy ezen irányelv célja az, hogy a kereskedelmi ügynököket védje a megbízóikkal fennálló kapcsolatukban, növelje a kereskedelmi ügyletek biztonságát, és a kereskedelmi képviseletről szóló jogszabályok közelítésével megkönnyítse a tagállamok közötti áruforgalmat. Evégett az irányelv többek között a 13–20. cikkében megállapítja az ügynöki szerződés megkötésének és megszűnésének szabályait. [33]

[32] Lásd e tekintetben: Poiares Maduro főtanácsnok Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványa (C-465/04, EU:C:2005:641, különösen a 17. pont).

[33] Lásd például: 2006. március 23-i Honyvem Informazioni Commerciali ítélet (C-465/04, EU:C:2006:199, 19. pont); 2017. február 16-i Agro Foreign Trade & Agency ítélet (C-507/15, EU:C:2017:129, 29. pont).

68. E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy 86/653 irányelv 17. és 18. cikke alapvető jelentőséggel bír, mivel meghatározzák a védelem azon szintjét, amelynek a kereskedelmi ügynökök számára történő biztosítását az uniós jogalkotó észszerűnek tartotta az egységes piac megteremtése keretében. [34]

69. A Bíróság azt is egyértelműen kimondta, hogy hogy a 86/653 irányelvnek azon célkitűzésére figyelemmel, hogy a kereskedelmi ügynököket védje a megbízóikkal fennálló kapcsolatukban, ki kell zárni ezen irányelv 17. cikkének minden olyan értelmezését, amely hátrányosan érintheti a kereskedelmi ügynököt. [35]

70. A Bíróság konkrétan azt állapította meg, hogy a 17. cikk (2) bekezdésének kifejezéseit oly módon kell értelmezni, amely hozzájárul a kereskedelmi ügynök e védelméhez, és amely így teljes mértékben figyelembe veszi a rábízott ügyletek lebonyolításával szerzett érdemeit. [36]

71. A jelen ügyben – amint azt a Bizottság jelezte – a 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdésében foglalt elmaradt jutalék fogalmának értelmezését hasonló logikának kell alávetni. Az elmaradt jutalék oly módon történő értelmezése, hogy az a hipotetikus jövőbeni ügyletekre is vonatkozik, hozzájárulna a kereskedelmi ügynököknek a megbízóval fennálló szerződéses kapcsolat megszűnése utáni védelméhez, teljes mértékben figyelembe véve az ügynökök által a megbízók javára végzett feladatokat. [37]

72. E tekintetben – amint azt a német kormány hangsúlyozta – az ügynöki szerződés megszűnése esetén a megbízó sok esetben továbbra is haszonra tehet szert az ügynök által létrehozott ügyfélkörből azáltal, hogy továbbra is ügyleteket bonyolít le az ilyen ügyfelekkel. Ezért a hipotetikus jövőbeni ügyletekre vonatkozó jutalékok figyelmen kívül hagyása sértené a kereskedelmi ügynök védelmének ezen irányelv által követett célját.

73. Megjegyzendő, hogy a gyakorlatban ugyanis az ügyfelekkel kötött kisebb szerződések idővel gyakran nagyobb, jövedelmezőbb szerződésekké alakulnak Például első szerződések jellemzően kis volumenűek azon esetekben, ha a tervezési munka időt vesz igénybe, és a megbízó ilyenkor azért szerződteti az ügynököt, hogy stratégiái, készségei és kapcsolatai révén a megbízó javára „megnyissa a kaput” az ügyfelek felé. Az elmaradt jutaléknak a már lebonyolított üzletre való korlátozása megfosztaná az ügynököt annak a haszonnak egy jelentős részétől, amelyre a megbízó az ügynöki szerződés megszűnése után az ügynök munkája alapján tesz szert.

74. Az O2 Czech Republic és a cseh kormány által előadott érvekkel ellentétben a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontjában foglalt elmaradt jutalék javasolt értelmezése figyelembe veszi a gazdasági realitásokat, és nem rombolja le a kereskedelmi ügynöki piacot. Azok a sajátos körülmények, amelyekre az O2 Czech Republic felhívta a figyelmet a tárgyaláson, mint például a távközlési ágazat sajátosságai és a piaci ingadozások (a tarifák és a fogyasztói magatartás változásai, valamint a potenciális versenytársak számának növekedése, ami nyilvánvalóan a

[34] Lásd például: 2013. október 17-i Unamar ítélet (C-184/12, EU:C:2013:663, 39. pont); 2018. április 19-i CMR ítélet (C-645/16, EU:C:2018:262, 34. pont).

[35] Lásd: 2018. április 19-i CMR ítélet (C-645/16, EU:C:2018:262, 35. pont); 2022. október 13-i Herios ítélet (C-593/21, EU:C:2022:784, 27. pont).

[36] Lásd: 2016. április 7-i Marchon Germany ítélet (C-315/14, EU:C:2016:211, 33. pont); 2022. október 13-i Herios ítélet (C-593/21, EU:C:2022:784, 27. pont).

[37] E tekintetben, amint arra a jogirodalomban többen rámutattak, az ügynöki szerződés megszűnése az ügynöki kapcsolat azon szakasza, ahol a kereskedelmi ügynökök a leggyengébb helyzetben vannak, így itt igénylik a legjelentősebb védelmet. Lásd: Saintier és Scholes, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 164–165. o.

szerződések számának csökkenéséhez vezetett a szóban forgó ügynöki szerződés időtartama alatt) nincsenek figyelmen kívül hagyva. Valójában ezeket a kártalanítás méltányos megítélésének részeként veszik figyelembe (lásd a jelen indítvány 97. és 98. pontját). [38]

75. A hipotetikus jövőbeni ügyleteknek az elmaradt jutalék megállapítása során történő figyelembevétele sem ellentétes a 86/653 irányelv azon célkitűzésével, hogy a jogbiztonság biztosítva legyen a kereskedelmi képviselet területén. [39] A hipotetikus jövőbeni ügyletekre vonatkozó prognózisok készítésének szükségessége nem szokatlan része az üzleti stratégiáknak. Hasonlóképpen – amint arra egy főtanácsnok is rámutatott – a bíróságok már élnek a prognóziskészítés eszközével. [40]

76. Végül a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontjában foglalt elmaradt jutalék javasolt értelmezését ezen irányelv egyéb rendelkezései alátámasztják.

77. Emlékeztetek arra, hogy a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése megköveteli, hogy a kereskedelmi ügynök új ügyfeleket szerezzen a megbízónak, vagy a meglévő ügyfelekkel az üzlet nagyságrendjét jelentősen növelje, és hogy a megbízó továbbra is jelentős haszonra tegyen szert az ilyen ügyfelekkel folytatott üzletből.

78. Amint azt a német kormány jelezte, a megbízónál továbbra is jelentkező, a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése értelmében vett hasznok értékelése az olyan ügyletekre vonatkozik, amelyeket a kereskedelmi ügynök szerzett vagy amelyek nagyságrendjét növelte és amelyekből a megbízó „továbbra is jelentős haszonra tesz szert” Az, hogy mi jelentkezik haszonként, főszabály szerint csak annak hipotetikus megfontolásából számítható ki, hogy miként alakulnak a jövőben ezek az ügyletek, amelyekre a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése is hivatkozik. [41] Ez arra utal, hogy az elmaradt jutalék azon tény függvénye, hogy a megbízó az ügynöki szerződés megszűnése után haszonra tesz szert. [42]

79. Ezenkívül a Cseh Köztársaság által előadott, valamint a német kormány és a Bizottság által hivatkozott érvekkel ellentétben a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontjában foglalt elmaradt jutalék javasolt értelmezése összhangban van ezen irányelv 7. és 8. cikkével.

80. A 86/653 irányelv 7. és 8. cikke ezen irányelv díjazásról szóló III. fejezetében található. A 86/653 irányelv 7. cikke előírja, hogy szerződés eltérő rendelkezése hiányában a kereskedelmi ügynököt jutalék illeti meg az ügynöki szerződésben meghatározott időszakban megkötött ügyletek után. Ezen irányelv 8. cikke kimondja, hogy az ügynököt jutalék illeti meg az ügynöki

[38] Lásd e tekintetben: 2016. április 7-i Marchon Germany ítélet (C-315/14, EU:C:2016:211, 42. pont).

[39] Lásd e tekintetben: 2009. március 26-i Semen ítélet (C-348/07, EU:C:2009:195, 31. pont), amelyben a Bíróság megjegyezte, hogy második preambulumbekezdésének fényében a 86/653 irányelv „célja különösen a kereskedelmi ügyletek biztonságának, és ennélfogva a jogbiztonságnak a biztosítása a kereskedelmi képviselet terén”.

[40] Lásd: Poiares Maduro főtanácsnok Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványa (C-465/04, EU:C:2005:641, 42–44. pont).

[41] E tekintetben megjegyzem, hogy a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése az „ilyen vevőkkel” kötött üzlet vonatkozásában elmaradt jutalékra vonatkozik, és hogy ugyanez a kifejezés szerepel az irányelv első franciabekezdésében, és így hasonló értelemben alkalmazandónak tekinthető. A tárgyaláson a Bizottság az ezzel kapcsolatos kérdésre válaszul előadta, hogy az „ilyen vevők” fogalma a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdésében nem olyan potenciálisan új ügyfeleket jelent, akiket az ügynök megszerezhetne a megbízónak, hanem az olyan új vagy megerősített ügyfeleket jelenti, akiket az ügynök az ügynöki szerződés időtartama alatt szerzett a megbízónak.

[42] Lásd e tekintetben: Poiares Maduro főtanácsnok Semen ügyre vonatkozó indítványa (C-348/07, EU:C:2008:635, különösen a 20., 27. és 28. pont).

szerződés megszűnése után megkötött bizonyos ügyletek után olyan helyzetekben, amelyekben az ügylet lényegében az ügynök részéről a szerződés megszűnése előtt kifejtett erőfeszítéseknek köszönhető.

81. Számomra úgy tűnik, hogy a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének logikusan ki kell terjednie az ezen irányelv 7. és 8. cikkében már szabályozott helyzetektől eltérő helyzetekre.[43] Így a 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdése nem alkalmazható azokra a helyzetekre, amikor a kereskedelmi ügynök nem kapta meg a megbízó által neki fizetendő összes jutalékot, mivel ezek a helyzetek ezen irányelv 7. és 8. cikkének hatálya alá tartoznak.

82. Valójában az O2 Czech Republic és a cseh kormány által javasolt azon értelmezést, hogy az elmaradt jutalék a már megkötött üzletek jutalékára vonatkozik, nehéz lenne megkülönböztetni az ügynöknek a 86/653 irányelv 7. és 8. cikke értelmében már járó jutaléktól.[44] Ez utóbbi ki nem fizetése feltehetően az ügynöki szerződés megszegése miatt indított keresettel orvosolható.

83. Ezért javaslom, hogy a Bíróság az elmaradt jutalék fogalmába foglalja bele a hipotetikus jövőbeni ügyletek után járó jutalékot, ami elvezet a második kérdéshez. E kérdésével az előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az egyszeri jutalékok elmaradt jutaléknak tekinthetők-e, ha ez utóbbi az ügynöki szerződés megszűnését követő, hipotetikus jövőbeni ügyletekre vonatkozó jutalékhoz kötődik, és ha igen, milyen körülmények között.

84. E tekintetben figyelembe kell venni, hogy a jelen ügy azt bizonyítja, hogy az egyszeri jutalék fogalma különböző dolgokat takarhat. Egyrészt – amint azt a német kormány kifejti – az egyszeri jutalék a megbízónak szerzett új ügyfél után járó egyösszegű díjazást jelent. Ez az összeg független az ugyanazon ügyféllel fennálló kereskedelmi kapcsolat időtartamától és alakulásától. Másként fogalmazva, az ügynököt ügyfelenként egyszeri díjazás illeti meg. Másrészt az O2 Czech Republic és a cseh kormány az egyszeri jutalék kifejezést használja az olyan típusú jutalék megjelölésére, mint amilyet a QT és az O2 Czech Republic közötti szerződésben kikötöttek. A fentiekben kifejtettek szerint (lásd a jelen indítvány 6. pontját) QT jutalékot kapott minden egyes ügyféllel kötött (vagy módosított) szerződésért, legyen az új vagy meglévő. Az összeget bizonyos tényezők – például a megkötött szerződés időtartama, a tarifa és a benne foglalt szolgáltatások száma – függvényében módosították, amelyek vonatkozásában az ügynök tárgyalási pozícióban volt. QT tehát nem ügyfelenként, hanem szerződésenként kapott díjazást. Ha ugyanaz az ügyfél, aki eredetileg a megbízóval kötötte a szerződést, egy másik ügynökön keresztül új szerződést köt, akkor az a másik ügynök jogosult a jutalékra.

85. Amint azt a német kormány jelezte, az egyszeri jutalékok az általa használt értelemben valóban nem jelenthetnek elmaradt jutalékot. A kártalanítás nem lehet a megbízóra rótt észszerűtlen teher, hanem azokra a hasznokra vonatkozik, amelyekre a megbízó az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően továbbra is szert tesz. Ha az ügynököt az ilyen jövőbeni juttatásokra tekintettel már díjazták, ami akkor fordulhat elő, ha a jutalék ügyfélenként jár, akkor az ügynöknek nincs elmaradt jutaléka.

86. A kártalanítás azonban nem csak az elmaradt jutaléktól függ. Emiatt az egyszeri jutalékoknak – ha ezt a kifejezést a Németországban használatos jelentése alapján értelmezzük – a kártalanítás kiszámításából történő kizárása teljes mértékben összhangban van azzal a megközelítéssel,

[43] E tekintetben lásd: Saintier és Scholes, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 122. o., amely elutasítja azt az érvet, amely szerint a 86/653 irányelv 8. cikke átfedésben van az ezen irányelv 17. cikkének (2) bekezdése szerinti kártalanítás nyújtásával.

[44] A tárgyaláson a cseh kormány az erre vonatkozó kérdésre adott válaszában nem tagadta a két rendelkezésben az átfedést, előadva, hogy az a konkrét ügynöki szerződéstől függ.

amelyet a Rigall Arteria Management ügyre vonatkozó indítványomban[45] a 86/653 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésével kapcsolatban kifejtettem.[46] Ebben az indítványban azt javasoltam, hogy a kereskedelmi ügynök ismétlődő ügyletekre vonatkozó jutalékra való jogosultságát diszpozitív szabályként kell értelmezni.[47] A 86/653 irányelv ezen értelmezése tehát lehetővé teszi az ügynöki szerződés felei számára, hogy az ügynök díjazásának formájaként egyszeri jutalékot írjanak elő. Nyilvánvaló, hogy ha a 86/653 irányelv alapján megengedettek az ilyen jutalékok, akkor a kártalanítás nem függhet attól, hogy az ügynököt a jutalék egyszeri vagy ismétlődő ügyletek után illette-e meg. A méltányos kártalanítás kiszámításakor azonban figyelembe kell venni azt, ha az ügynök a megbízó jövőbeni haszna után járó díjazást már megkapta.

87. Ugyanakkor, ha az egyszeri jutalékokat akként értelmezzük, ahogyan azt a jelen esetben a QT és az O2 Czech Republic által kötött szerződés kikötötte, akkor az ügynök által létrehozott ügyfélkör olyan hasznokkal járhat a megbízó számára, amelyek vonatkozásában az ügynököt még nem díjazták. Azaz, ha az ügynöki szerződést nem szüntették volna meg, az ügynök jutalékot kaphatott volna. Nincs bizonyosság arra nézve, hogy az adott ügynök valóban lehetővé tenné, hogy a megbízó új szerződést kössön az általa szerzett ügyféllel. Ennek lehetősége azonban megvolt. Ezért az ilyen egyszeri jutalék jelenthet olyan elmaradt jutalékot, amelyet figyelembe kell venni a kártalanítás összegének kiszámításakor. Az ilyen elmaradt jutalék számszerűsítése az ügynök által létrehozott vevőkör jövőbeli értékére vonatkozó becsléstől, valamint annak valószínűségétől függ, hogy az ügyfelet megszerző ügynök az ügyféllel tárgyalni tud vagy új ügyletet tud kötni (lásd a jelen indítvány 90–112. pontját).

88. Mindenesetre – amint arra a német kormány és a Bizottság rámutatott, valamint amint azt a cseh kormány is megerősítette – a kártalanítás nem zárható ki automatikusan azért, mert a szerződésben egyszeri jutalékot kötöttek ki, mivel, amint azt a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja kifejezetten kimondja, a kártalanítás nem kizárólag az elmaradt jutalékon alapul, hanem az ügynöki szerződés megszűnésével kapcsolatos összes körülményen. Amint azt a német kormány hangsúlyozta, ha az egyszeri jutalékok puszta kikötése kizárná a kártalanításhoz való jogot, akkor e jog kötelező jellege megkerülhetővé válna.

89. Következésképpen a fent vázolt indokok alapján úgy vélem, hogy az elmaradt jutalék fogalma a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében a megbízó és az ügynök által létrehozott ügyfélkör közötti hipotetikus jövőbeni ügyletek után járó jutalékot jelent. Ezt a fogalmat nem érinti az a körülmény, hogy az ügynöknek egyszeri jutalékot fizettek. A szerződésben kikötött jutalékok csak abban az esetben nem jelentenek elmaradt jutalékot, ha olyan egyszeri jutalékok voltak, amelyek eredményeképp az ügynök már részesült díjazásban azon jövőbeni hasznokért, amelyekre a megbízó az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően továbbra is szert tenne. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ügynök nem jogosult a kártalanítás kifizetésére, hiszen az elmaradt jutalék csak egy elem e kifizetés méltányos jellegének meghatározása során.

[45] C-64/21, EU:C:2022:453, különösen a 86–88. pont (miszerint a 86/653 irányelv 7. cikke (1) bekezdése b) pontjának diszpozitív szabályként való értelmezése nem ellentétes ezen irányelv 17–19. cikkével).

[46] A 86/653 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontja előírja, hogy a kereskedelmi ügynököt jutalék illeti meg az ügynöki szerződésben meghatározott időszakban megkötött kereskedelmi ügyletek után, ha az ügyletet olyan harmadik személlyel kötötték meg, akit korábban ő ugyanolyan ügyletre mint vevőt szerzett meg.

[47] Ezt követte a 2022. október 13-i Rigall Arteria Management ítélet (C-64/21, EU:C:2022:783, 28–38. pont), amelyben a Bíróság megállapította, hogy a 86/653 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontjában a kereskedelmi ügynökök számára biztosított jogtól szerződéses úton el lehet térni.

4. A kártalanítás elmaradt jutalékot figyelembe vevő számítási módja

90. Vizsgálni kell még, hogy a méltányos kártalanítás kiszámításakor hogyan kell figyelembe venni az olyan jövőbeni haszon után járó díjazásként értelmezett elmaradt jutalékot, amelyre a megbízó az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően tesz szert.

91. Az ítélkezési gyakorlat szerint a kártalanításnak a 86/653 irányelv 17. cikkének (2) bekezdése szerinti kiszámítása három szakaszra bontható: „Az irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának első franciabekezdése értelmében az első szakaszban először is a megbízónak a kereskedelmi ügynök által szerzett új vevőkkel folytatott üzletekből származó hasznát kell számszerűsíteni. A második szakaszban pedig e rendelkezés második franciabekezdése értelmében azt kell megvizsgálni, hogy a fent leírt kritériumok alapján kapott összeg az adott ügy sajátos körülményeit – különösen azon jutalékokat, amelyektől a kereskedelmi ügynök elesett – figyelembe véve méltányos-e. Végül a harmadik szakaszban a kártalanítás összege nem haladhatja meg az irányelv 17. cikke (2) bekezdése b) pontjában meghatározott legfelső összeghatárt, amely viszont csak akkor irányadó, amennyiben az előző két szakaszban végzett számításból eredő összeg azt meghaladja”. [48]

92. Ez a három szakasz nem feltétlenül jelenti azt, hogy a kártalanítás konkrét kiszámítása során ezeket ebben a sorrendben kell követni. Véleményem szerint ezeket annak jelzéseként kell értelmezni, hogy a kártalanítás összege kiszámításának lényege végső soron az, hogy a méltányosság érdekében a kártalanításnak tükröznie kell mind a megbízónál jelentkező jövőbeni hasznokat, mind pedig a kereskedelmi ügynök által az ügynöki szerződés megszüntetése miatt elszenvedett veszteséget, amelyet jellemzően az ügynök elmaradt jutaléka jelent. Amint arra a német kormány rámutatott, a két összeg – a megbízónál jelentkező jövőbeni haszon és az ügynök elmaradt jutaléka – legtöbbször arányos. Ez az oka annak, hogy a gyakorlatban a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatban leírt első és második szakasz egyesül.

93. E feladat teljesítése során a méltányos kártalanítás kiszámításához releváns összes elemet számszerűsíteni kell. Tekintettel arra, hogy ezen elemek közül sok csak becslés lehet (a jövőre vonatkoztatva), felmerül a kérdés, hogy miként lehet a kártalanítás konkrét kiszámítását elvégezni.

94. E tekintetben a 86/653 irányelv nem tartalmaz konkrét szabályokat, hanem a tagállamokra bízza a számítási mód kiválasztását.

95. A 86/653 irányelv 17. cikkének alkalmazásáról szóló jelentésében [49] a Bizottság leírta a kártalanítás kiszámításának elfogadható módját, amely a német gyakorlaton alapult. Ezt a gyakorlatot a 2009. március 26-i Semen ítélet után módosították. [50] Mindazonáltal – amint azt a német kormány a tárgyaláson kifejtette – először továbbra is azt kell megbecsülni, hogy a megbízó hány évig tehet szert haszonra az ügynök által létrehozott ügyfélkörből. Ezután kerül sor az elmaradt jutalék ezen időszakhoz viszonyított becslésére. [51]

[48] 2009. március 26-i Semen ítélet (C-348/07, EU:C:2009:195, 19. pont); 2015 december 3-i Quenon K. ítélet (C-338/14, EU:C:2015:795, 28. pont). Lásd még: Poiares Maduro főtanácsnok Honyvem Informazioni Commerciali ügyre vonatkozó indítványa (C-465/04, EU:C:2005:641, 45–48. pont).

[49] Lásd: a jelen indítvány 16. lábjegyzetében idézett bizottsági jelentés, 2–5. o. Amint azt a Bíróság megállapította, ez a jelentés részletes adatokat szolgáltat a kártalanítás tényleges számításáról, és célja a 86/653 irányelv 17. cikke egységesebb értelmezésének elősegítése. Lásd: 2006. március 23-i Honyvem Informazioni Commerciali ítélet (C-465/04, EU:C:2006:199, 35. pont); 2009. március 26-i Semen ítélet (C-348/07, EU:C:2009:195, 22. pont).

[50] C-348/07, EU:C:2009:195. Lásd a jelen indítvány 4. lábjegyzetét.

[51] E tekintetben bővebben lásd: Saintier és Scholes, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 202–214. o.; Randolph és Davey, a jelen indítvány 14. lábjegyzetében idézett mű, 144–147. o.

96. Az elmaradt jutalék számítása eredetileg az ügynök által az ügynöki szerződés megszűnése előtt ténylegesen megkapott jutalékon alapul. A számítás azon a feltételezésen alapul, hogy az ügynök meghatározott számú éven keresztül ugyanannyi jutalékot kap, majd ez korrigálásra kerül minden olyan elem figyelembevételével, amelyek arra engednek következtetni, hogy az ügynök a jövőben ténylegesen nem kapna annyi jutalékot vagy pedig még többet kapna. Végső soron az elmaradt jutalék tehát a körülményektől függően több vagy kevesebb lenne, mint amennyit az ügynök a reprezentatív évben az ügynök által létrehozott azonos ügyfélkör alapján ténylegesen kapott.

97. Pontosabban, a számítás azon jutalék összegével indul, amelyet az ügynök az előző évben (vagy egy másik reprezentatívabb évben) kapott. Ezt a jutalékot ezután minden következő évre csökkentik (mivel az évek száma attól függ, hogy a megbízó becslés alapján mennyi ideig tesz szert haszonra az ügynök által létrehozott ügyfélkörből) az ügyfelek becsült migrációs rátájával (ez alatt az ügynök által létrehozott ügyfélkörből azon ügyfeleket kell érteni, akik várhatóan egy másik megbízó árui vagy szolgáltatásai felé fordulnak). Ily módon figyelembe vehető az a tény, hogy az ügynök által létrehozott ügyfélkör értéke idővel csökkenhet. Végül az összeget korrigálják annak érdekében, hogy figyelembe vegyék a különféle körülményeket, például az árak ingadozásait, a szóban forgó ágazaton belüli fontos változásokat és minden olyan releváns tényezőt, amely befolyásolhatja az ügynök által létrehozott ügyfélkör jövőbeli értékét és az ügynök ennek megfelelő elmaradt jutalékát.

98. A számítás során figyelembe vehetők az O2 Czech Republic által a tárgyaláson felvetettekhez hasonló, azzal kapcsolatos aggályok (lásd a jelen indítvány 74. pontját), hogy nagyszámú ügyfél köt távközlési szerződéseket közvetlenül, ügynökök igénybevétele nélkül (a megbízóval online szerződést kötve). Az ilyen aggályok kifejezhetők a becsült migrációs rátában vagy olyan további tényezőkként, amelyek növelhetik vagy csökkenthetik az ügynök által a megbízó számára létrehozott ügyfélkör értékét, vagy azt a becsült elmaradt jutalékot, amelyet az ügynök abban az esetben kapott volna, ha az ügynöki szerződés nem szűnik meg. Ezért, ha az ügynök például ügyféladatbázist hozott létre az egyik megbízó által kínált termékekre vonatkozóan, és a becslések szerint ezen ügyfelek nagy része közvetlenül hosszabbítja meg a szerződést anélkül, hogy ügynökhöz fordulna, vagy távozik, hogy másik megbízóval kössön szerződést, akkor a múltbeli jutalék összege észszerűen csökkenthető az elmaradt jutalék becslése során. Ha mint a jelen ügyben a jutalék megkötött szerződésenként való megfizetéséről állapodtak meg, vagyis az ugyanazon ügyféllel az újabb szerződést már más ügynök tevékenysége nyomán köthették meg, az ilyen helyzetek becsült száma (korábbi tapasztalatokra is alapozva) figyelembe vehető az elmaradt jutalék kiszámításánál, amely azután csökkenthető.

99. Észszerű a számítás során abból kiindulni, hogy az elmaradt jutalék arányos a megbízó jövőbeni hasznaival, mivel véleményem szerint ez egyszerű és praktikus megoldást kínál a nemzeti bíróságok számára. Adott és könnyen nyomon követhető összegből indul ki – az ügynök által kapott múltbeli jutalékokból. Összhangban van azzal a céllal is, hogy a kereskedelmi ügynököket védje a megbízóikkal fennálló kapcsolatukban. Az ügynökök szemszögéből a múltbeli jutalékok alapján számított elmaradt jutalék könnyen megbecsülhető, hiszen az teljes mértékben az felelősségi körébe tartozik. Az ügynök számára rendkívül nehéz lenne megbecsülni a megbízó részéről mutatkozó jövedelmezőséget, aki valószínűleg nem adna ki ilyen információkat, ráadásul ez teljes mértékben a megbízó felelősségi körébe tartozik, hiszen az ügynöknek nincs ráhatása a megbízó költségeire.

100. Ez a számítási mód elegendő kiszámíthatóságot is biztosít ahhoz, hogy a megbízó eldöntse, megszünteti-e, illetve mikor szünteti meg az ügynöki szerződést. A megbízó az ügynöknek kifizetett múltbeli jutalékokról is rendelkezik információval, és a kártalanítással kapcsolatos vita esetén a bíróságnak megfelelő tájékoztatást adhat egyéb olyan aggályokról is, amelyeket a kezdeti becslés kiigazítása során figyelembe kell venni.

101. Az elmaradt jutalék eredeti számításának és a megbízó ehhez kapcsolódó jövőbeli hasznának kiigazítását követően az utolsó lépésben az így keletkező összeget csökkenteni kell, ha az meghaladja a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott kártalanítási felső határt.

102. Az elemzés befejezése előtt egy hipotetikus példa alapján szemléltetem ezt a számítási módot, amelyet a cseh kormánynak a tárgyaláson elhangzott érvei ihlettek. A kereskedelmi ügynök és a megbízó faanyag értékesítésére vonatkozó ügynöki szerződést köt. A kereskedelmi ügynök feladata tehát az, hogy vevőket találjon a megbízó faanyagára. Nem sokkal azután, hogy a megbízót bemutatták az ügynök által szerzett vevőknek, az ügynöki szerződés megszűnik. Az ügynök minden faanyag-eladás után jutalékot kapott. A jutalék összege a faanyag eladási árától függ. A megbízó az ügynöki szerződés megszűnését követően haszonra tesz szert az ügynök által létrehozott ügyfélkörből, akiknek továbbra is értékesítheti a faanyagát. Az ügynök kártalanítási jogosultságának feltételei tehát teljesültek, és a kártalanítást ki kell számítani.

103. Az ügynöki szerződés megszűnését megelőző évben (átlagos év, átlagos hőmérséklettel) az ügynök 10 000 euró jutalékot kapott a megbízótól. A vásárlók nagy része fűtés céljára vett faanyagot. A becslés szerint a megbízó még legalább három évig kiaknázhatja az ügynök által létrehozott ügyfélkört. Mivel az előző évben két új szereplő is belépett a faanyag-piacra, a becslés szerint a vásárlók legfeljebb 30%-a fog ezen új szereplők felé fordulni.

104. A számítás ennek megfelelően a következőképpen alakul:

1. év: 10 000 EUR – 30% = 7 000 EUR

2. év: 7 000 EUR – 30% = 4 900 EUR

3. év: 4 900 EUR – 30% = 3 430 EUR

A becsült elmaradt jutalék = 15 330 EUR

105. Ha sor kerül egyéb olyan körülmények azonosítására, amelyek befolyásolhatják a megbízónál az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően jelentkező jövőbeni hasznot vagy az ügynök elmaradt jutalékának összegét, akkor azokat figyelembe kell venni.

106. Képzeljük el, hogy a várható gázhiány miatt sokan tervezik, hogy fával fűtik az otthonukat. A faanyag iránti kereslet becsült növekedése megkétszerezheti az árakat. Tekintettel arra, hogy az ügynöki jutalékot a faanyag előző évi eladási ára alapján számították ki, előfordulhat, hogy a számítást a jutalék kétszereséből (10 000 euró helyett 20 000 euró) kiindulva kell kiigazítani. Ezenkívül azt is lehet, hogy figyelembe kell venni, hogy a gázhiány várhatóan mennyi ideig tart. Ha ez egy évre szól, akkor a második és harmadik évben a faanyag ára visszaállhat a korábbi összegekre. Ilyen körülmények között az elmaradt jutalék magasabb lesz, mint az első forgatókönyvben volt (lásd a jelen indítvány 104. pontját).

107. A számítás ennek megfelelően a következőképpen alakul:

1. év: 20 000 EUR – 30% = 14 000 EUR

2. év: 7 000 EUR – 30% = 4 900 EUR

3. év: 4 900 EUR – 30% = 3 430 EUR

A becsült elmaradt jutalék = 22 330 EUR

108. Most képzeljük el, hogy közvetlenül az ügynöki szerződés megszűnése előtt áttörés történt a magfúzió alkalmazásának kutatásában, ami rövid távon nagyon olcsó energia iránti elvárást teremtett. Emiatt a legtöbben várhatóan már nem fát használnak majd fűtésre. Csupán azok vásárolnának majd faanyagot a megbízótól, akik azt más célra, például faszobrokhoz vagy díszítéshez használják fel. Ez jelentősen csökkentené az ügynök által létrehozott ügyfélkör értékét, hiszen az ügynök, ha nem szűnt volna meg az ügynöki szerződés, akkor sem számíthatna többé jelentős jutalékra a megbízó faanyagának eladásából. Az ügynök által a megbízó számára létrehozott ügyfélkör értékvesztése a becsült elmaradt jutalék csökkenésével lenne arányos. Ha a faanyagot a fűtéstől eltérő célra vásárló ügyfelek az ügynök által kapott éves jutaléknak csak 2%-át teszik ki, akkor a számítás során sokkal alacsonyabb, 200 eurós összegből lehet kiindulni. A becsült migrációs ráta 10%-ra is módosítható, mivel valószínű, hogy egyes faanyagot értékesítő vállalkozások elhagyják a piacot.

109. A számítás ennek megfelelően a következőképpen alakul:

1. év: 200 EUR – 10% = 180 EUR

2. év: 180 EUR – 10% = 162 EUR

3. év: 162 EUR – 10% = 145,80 EUR

A becsült elmaradt jutalék = 487,80 EUR

110. Arra is rá kell mutatni, hogy ha a becslések szerint a megbízó az ügynöki szerződés megszűnését követően nem tud számottevő haszonra szert tenni az ügynök által létrehozott ügyfélkörből (amely a megszűnés oka is lehet), akkor nem lesz szükség számításokra, mivel a kártalanítás feltételei ilyen esetben nem teljesülnének.

111. Ezen túlmenően, ha az ügynöki szerződés értelmében az ügynök ügyfelenként egyszeri jutalékot kapott, azaz az ügynök minden egyes ügyfél után olyan összeget kap, amely fedezi az adott ügyfél esetleges jövőbeni faanyag-vásárlásait, és ezért az ügynöknek nem fizetnének további jutalékot, akkor azt is meg lehet állapítani, hogy nincs elmaradt jutalék. Ha azonban például a megbízó az ügynök nyugdíjalapjába is hozzájárulást fizetett, ezt figyelembe kell venni az ügynök méltányos kártalanításának kiszámításánál, még akkor is, ha nincs elmaradt jutalék. A kártérítés kifizetése nem az elmaradt jutalékon, hanem azon alapul, hogy az ügynök ügyfélkört hozott létre, és ez az ügyfélkör még az ügynöki szerződés megszűnése után is értéket képvisel a megbízó számára.

112. A számítás utolsó lépése megköveteli a kártalanítás oly módon történő kiigazítását, hogy az ne haladja meg a 86/653 irányelv 17. cikke (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott felső határt, vagyis az ügynök által a megelőző öt évben (vagy kevesebb, mint öt évben, ha a szerződés időtartama rövidebb volt) elért átlagos évi díjazás alapulvételével számított egyévi kártalanításnak megfelelő összeget. Ha az elmúlt öt évben a hipotetikus példánkban szereplő ügynök átlagosan 12 000 euró összegben kapott díjazást, akkor a becsült elmaradt jutalék meghaladja a felső határt a fenti első és második esetben (lásd a jelen indítvány 104. és 107. pontját), és az ügynöknek fizetendő kártalanítás alacsonyabb lesz, mint a becsült elmaradt jutalék.

V. Következtetés

113. A fenti megfontolások fényében azt javaslom, hogy a Bíróság a következőképpen válaszoljon a Nejvyšší soud (legfelsőbb bíróság, Cseh Köztársaság) által előterjesztett kérdésekre:

A tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló, 1986. december 18-i 86/653/EGK tanácsi irányelv 17. cikke (2) bekezdése a) pontjának második franciabekezdése értelmében vett „jutalék, amelytől a kereskedelmi ügynök elesett” fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely azon jutalékot jelenti, amelyet a kereskedelmi ügynök az ügynöki szerződés megszűnésének elmaradása esetén azon jövőbeni ügyletek után kapott volna, amelyeket a megbízó az ügynök által a megbízónak szerzett új ügyfelekkel, vagy azon meglévő ügyfelekkel köt, akikkel az ügynök az üzlet nagyságrendjét jelentős mértékben növelte.

Ezt a fogalmat nem érinti az a körülmény, hogy az ügynöknek egyszeri jutalékot fizettek. A szerződésben kikötött jutalékok csak abban az esetben nem jelentenek elmaradt jutalékot, ha olyan egyszeri jutalékok voltak, amelyek eredményeképp az ügynök már részesült díjazásban azon jövőbeni hasznokért, amelyekre a megbízó az ügynök által létrehozott ügyfélkörből eredően továbbra is szert tenne. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ügynök nem jogosult a kártalanítás kifizetésére, hiszen az elmaradt jutalék csak egy elem e kifizetés méltányos jellegének meghatározása során.